

Nálezy byzantského původu z 6. – 10. století z České republiky: teze

Nad'a Profantová

1. 6. – 8. století

Byzantská říše jako prvořadá velmoc ovlivňovala v raném středověku život na periferii a v sousedství, v Evropě šlo především o Balkánský poloostrov a Itálii.

V době příchodu Slovanů na naše území se narušil či přerušil dálkový obchod, přinášející v omezeném počtu zlaté i stříbrné mince na naše území (mince 1. poloviny 6. století, nejpočetnější jsou mince Justiniana I. (527 – 568, obr. 1a). Ovšem objevují se i mince bronzové (obr. 1b), jejichž výskyt nevysvětlíme „cenou drahého kovu“, je tedy možné připustit, že se omezeně užívaly i pro obchodní účely.^{1a}

Z hlediska nově usazených Slovanů jsou nejdůležitější mince mladší, z konce 6. a především ze 7. století.

Přestože představují méně početnou kolekci, je důležité, že jde jak o jednotlivé mince tak o depoty, jak o nálezy zlaté, tak bronzové (obr. 1, Militký 2005, týž 2004). Výskyt se neliší nijak významně v Čechách a na Moravě. Situaci v 7. století ukazuje další mapka, kde kromě mincí (tab. 1) a depotů jsou zachyceny též nálezy byzantských přezek¹ (tab. 2) a forem na lisování ozdob užívaných v prostředí Avarie i na Balkáně (obr. 2, 3, Profantová v tisku, tab. 3). Zatímco nemincovní depot obsahující ozdoby známe jen z Poštorné na jižní Moravě (obr. 2, Košnar 1994, Profantová v tisku, fig. 3, 4, 5), mince se výrazněji koncentrují ve středních Čechách, především na Poděbradsku a Kolínsku. Z Kšela na Českobrodsku pocházejí ze dvou poloh dva nálezy (ze 3 – 4 zlatých mincí celkem) zlatých mincí císaře Heraclia (616 – 626). Třetí zlatá mince 7. století byla nalezena na Příbramsku (Fokas, 602 – 610) a je dosud nepublikovaná² (tab. 1). Pokud je pravdivá dochovaná informace o zlatém solidu z Kolína (tab. 1), máme před sebou již výraznou koncentraci v širších středních Čechách, výraznější než na Moravě. Ta by mohla souviset s existencí Sámovy říše.

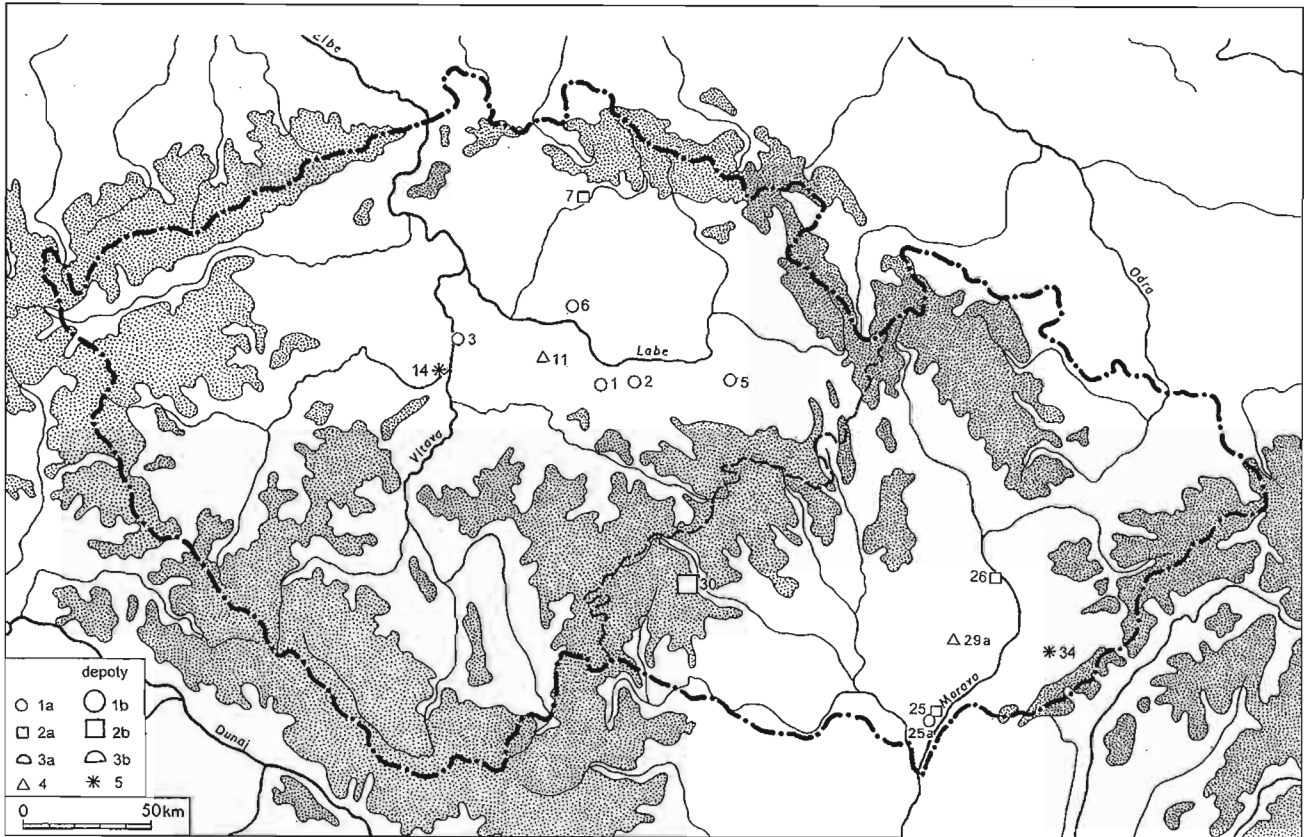
Pokud bychom se omezili jen na rozbor mincí, nebylo by pro 8. století o čem psát. Ale nejnovější rozbor kování opasku dříve označovaných jako „avarského typu“ ukázaly, že i mezi těmito výrobky lze rozpoznat byzantské výrobky nebo jejich napodobeniny. Zaslouhou F. Daima se podařilo vydělit některá nákončí a kování vyrobená odlišnou – náročnější technologií – přitavováním jednotlivých kuliček namísto lití, kdy je nákončí složeno ne ze dvou, ale z mnoha částí (např. Hohenberg, Daim 2000, 136 n, Abb. 112). Výrobky jsou datované spíše již do středu 8. století.

Byzantská či Byzanci ovlivněná výroba se koncentruje při západní a severozápadní hranici avarských pohřebišť, souvisí s obchodními případně diplomatickými aktivitami (Daim 2000, K. 3, 4) a zřejmě zasahuje nejen na Moravu, ale až do Čech. Přehled českých a moravských nálezů zařaditelných do tohoto okruhu podává tabulka 3. Zatímco v Čechách jsou nálezy geograficky rozptýlené (Rubín, Kal – obr. 4a; 5:1), na Moravě se koncentrují do Mikulčic, kde bylo rozpoznáno několik (minimálně 5) exemplářů (obr. 5:3 – 7). Dva z nich byly odlity ze stříbra (obr. 5: 6,7). Zajímavá je souvislost nově rozpoznávaného nákončí byzantského typu (obr. 5:3) a nálezu hedvábí v témže hrobě 108/II (tab. 4), datovaném již na konec 1. čtvrtiny 9. století mimo jiné i na základě přítomnosti kování avarského původu. Nelze vyloučit, že hedvábí v tomto

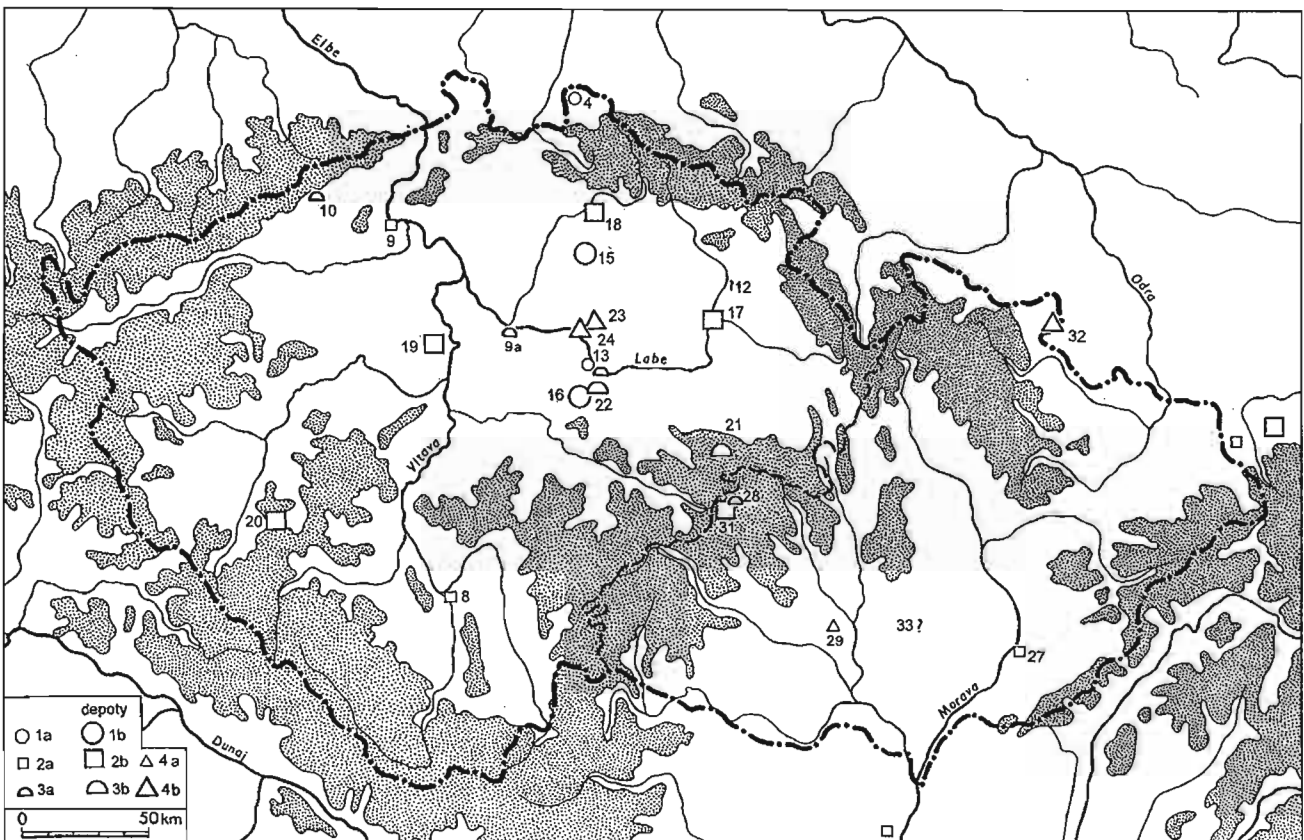
^{1a} Depot 17 bronzových mincí z Turnova-Maškovy zahrady, uložený po roku 541 (tři byzantské mince) můžeme spojit s nedávno odkrytým sídlištěm datovaným do závěru 6. a 7. století (Kuna – Profantová 2005, 83).

¹ Nově lze o souvislosti s byzantskými přezkami uvažovat o nálezu z hradiště v Tismicích (Profantová – Stolz 2006, obr. 3).

² Sdělení J. Militkého.

Obr. 1A

Obr. 1B

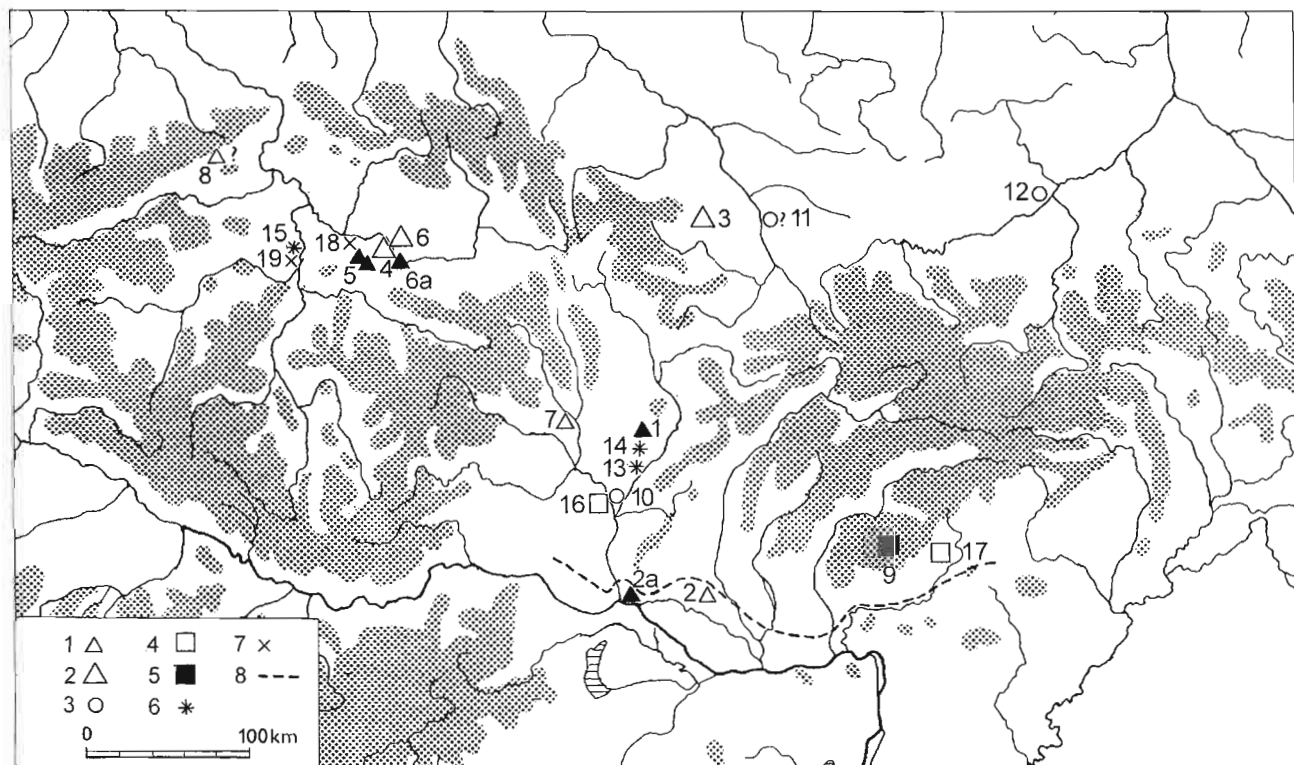
Obrázky 1A: esk republika: Mapa zlatých byzantských mincí z 6. – 7. století

1: mince (a) a depoty (b) z let 491 – 527; 2: mince a depoty z let 527 – 565; 3: mince (a) a depoty (b) z let 565 – 602; 4: mince z let 602 – 668; 5: stbrne mince ssnovske či arabske.

Lokality: 1 – Miskovice, 2 – Chotusice, 3 – Praha-Holešovice, 4 – Pedlnce, 5 – Hrochův Tynec, 6 – Bobnice, 7 – Pře-peče, 8 – Tyn n/Vltavou, 9 – Lovosice, 9a elkovice/Nehvizdky, 10 – Louka u Litvínova, 11 – Kšely, 12 – Jarome, 13 – Kolín, 14 – Praha-Radotín, 15 – Dolní Bousov, 16 – erven Hradec, 17 – Hradec Krlov, 18 – Turnov, 19 – Praha-Nebušice, 20 – inkovy, 21 – Hlinsko, 22 – Bohouovice, 23 – Kluk, 24 – Poděbrady, 25, 25a – Luice, 26 – Krome, 27 – Mařatice, 28 – Vysok, 29 – Střelice, 29a – Bohuslavice, 30 – Zašovice, 31 – dar n/Sázavou, 32 – Hrozová, 33 – Vícemilice.

. na mape o. Podle J. Militkého 2005.

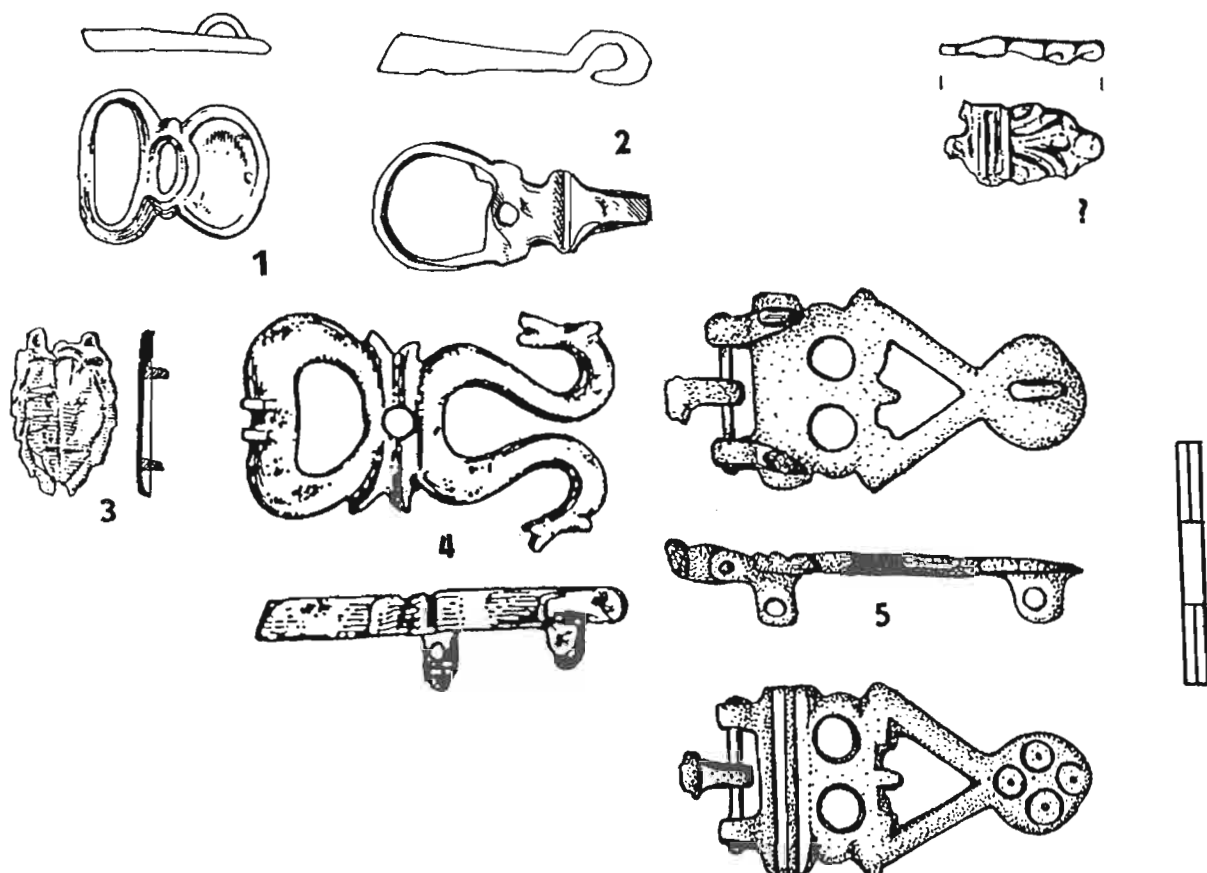
1B: esk republika: Mapa bronzových byzantských mincí a depotů z 6. století. 1: vysvětlivky 1 – 4 shodne jako 1A. Podle J. Militkého 2005.

Obr. 2 Situace v 7. století na uzem bývalého ecoslovenska

Značky: 1 – jednotlive mince, 2 – depoty mincí, 3 – matrice na výrobu lisovaných ozdob, 4 – depoty bez mincí, 5 – depoty ˇperk s mincemi, 6 – přezky byzantského původu, 7 – mince arabského původu, 8 – rozsah Avarskho kagantu v 7. století. erne trojúhelníky – zlate mince.

Lokality: 1 – Bohuslavice, 2a – Bratislava, 2 – Horn Saliby, 3 – Hrozová, 4 – Kluk, 5 – Kšely (a,b), 6a – Kolín, 6 – Poděbrady, 7 – Střelice, 8 – Louka u Litvínova, 9 – Zeminsky Vrbovok, 10 – Břeclav-Pohansko, 11 – Ciszek, 12 – Jakuszowice, 13 – Mikulčice, 14 – Mutěnice, 15 – Praha-Koe, 16 – Potorn, 17 – Halič (Gacz), 18 – Čelákovice, 19 – Praha-Radotín.

Obr. 3 Byzantské prežky a kováni z Čech a Moravy (7. a počátek 8. století): 1, 2, 3 – Mikulčice, 4 – Mutěnice, 5 – Praha-Cibulka. Podle N. Profantové.

2 – Fe, ostatní bronz, 4 – v kontextu kultury pražského typu. Přezka č. 2 může být z doby římské.

hrobě může souviset s pádem Avarské říše, neboť právě avarská elita nosila též hedvábné kaftany a jiné šaty. Mezi drahocennými látkami ukořistěnými při dobytí avarského hrinku v závěru 8. století byly hedvábné látky se zvěrnými motivy.

Byzantský původ kováni z Rubína u Podbořan (obr. 4) byl rozpoznán nedávno (Profantová – Stolz 2006a, 172 – 174, obr. 7), i v tomto případě je však zprostředkování avarským prostředím z oblasti Balatonu velmi pravděpodobné.

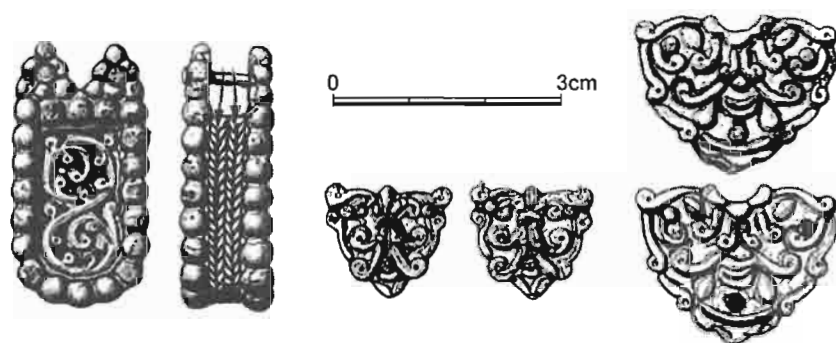
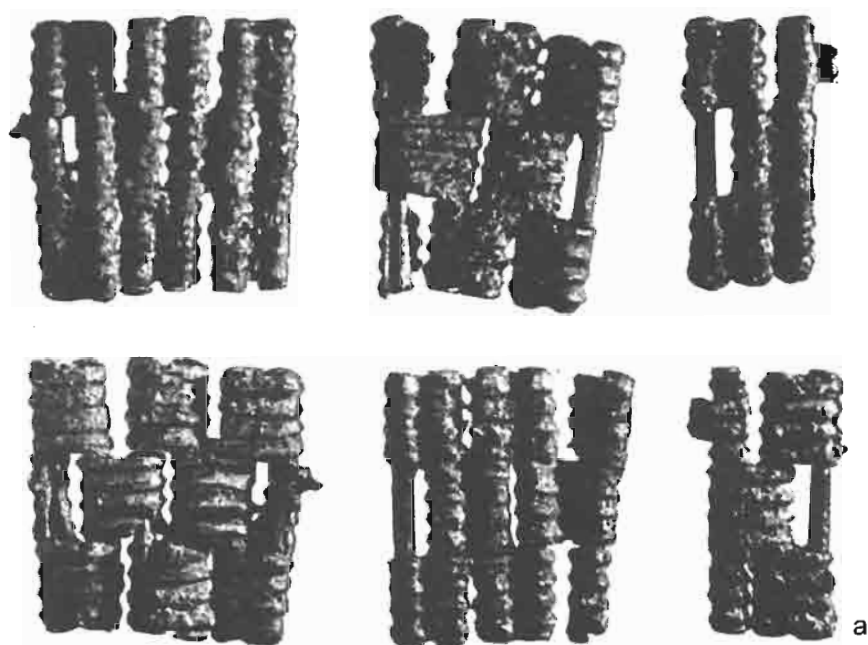
2. Byzantské mince a jiné nálezy na Moravě v 9. století

Z 9. století pocházejí jen nálezy tří byzantských mincí z Moravy, přitom pouze jediná má uspokojivý – hrobový – nálezový kontext (obr. 5:8). Bylo jí užito jako tzv. obolu mrtvého, jde o nejstarší doklad tohoto zvyku v Českých zemích. Dvě mince jsou zlaté, jedna bronzová – nalezená ve Starém Městě – Na Špitálkách (Hrubý 1965, 347) a navíc dnes ztracená.

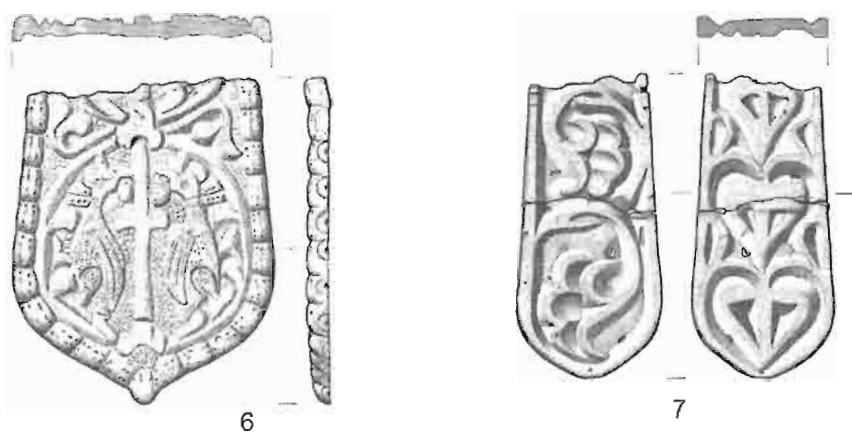
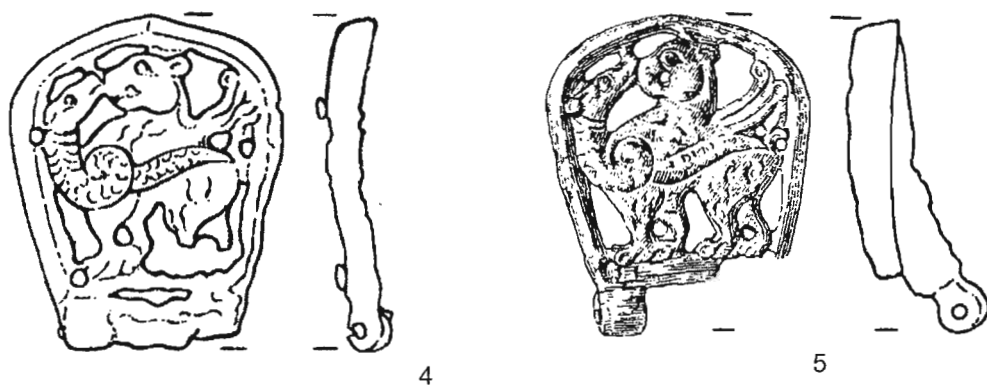
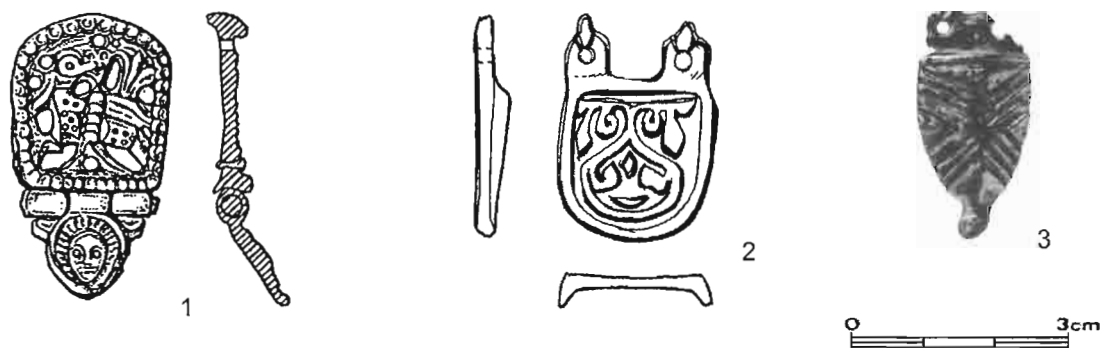
Jedná se o minci Lva VI. (886 – 911). Všechny mince se tedy váží na významná opevněná centra, i když v případě Osvětiman jsou naše znalosti o jeho podobě v 9. století neuspokojivé.

- **Mikulčice**, trojlodní bazilika – zlatý solidus Michala III. (842 – 867) – obolus mrtvých (obr. 5:8, Poulik 1975, 80, 86, tab. 51).
- **Osvětimany**, Sv. Kliment, náhodný nález solidu Theofila (829 – 842) – Sejbal 1959, 63 – 64).

Kromě mincí musíme z doby velkomoravské zmínit především závěsný olovený křížek s řeckým nápisem, nalezený v Uherském Hradišti-Sadech (obr. 6, Galuška 1996, 112, obr. 71), někdy volně spojovaný s přítomností Konstantina a Metoděje na Moravě. Nápis v překladu zní: *Ježíš Kristus. Světlo. Život. Vítězí*. Zajímavý je nový nálezy křížku s oboustranným zobrazením Ukřižovaného ze Starého Města polohy Na dvorku (Galuška 2004, 130, 133). Může totiž představovat zjednodušenou napodobeninu byzantského importu z Uherského Hradiště. Od trojlovní baziliky pochází snad z porušeného hrobu olovený kříž – procesionál s rozšiřujícími se rameny, patrně též východní středomořské proveniencie, vyrobený dříve než v 9. století (Klanica 1994, obr. 1:2). Od trojlovní baziliky (6 m od zbytků atria) pochází další importovaný stříbrný křížek, jehož původ hledá Z. Klanica také v syrském prostředí, *na výspě řecké vzdělanosti* (Klanica

Obr. 4 Rubín u Podbořan, kování byzantského původu asi zprostředkované Avary (podle H. Preidela), Hohenberg, výběr nálezů byzantského původu z bohatého hrobu (podle F. Daima).

Obr. 5 Výběr byzantských, případně Byzanci ovlivněných nálezů z 8. století:
 1 – Kal, okr. Jičín (Boj s hadem), 2 – Zámostí, 3 – 8 Mikulčice, 6 – 7 stříbro, 8 – zlato (Michal III.).
 Podle N. Profantové a J. Poulika (1975).

Obr. 6 Uherské Hradiště: Závěsný křížek s řeckým nápisem. Podle L. Galušky.

1994, 217 – 218, obr. 1:1), K. Benda pak obecněji v byzantském prostředí předikonoklastického období (Benda 1967, č. 29). Nejblíže obdobou křížku je však nález z Mainzu (z prostoru bývalého kláštera Ordo sanctae Clarae). Přijetí výkladu původu křížku je tudíž závislé na výkladech o původu mainzského exempláře, ty však nejsou jednotné. Proto bude zřejmě nadále pokračovat odborná diskuse.

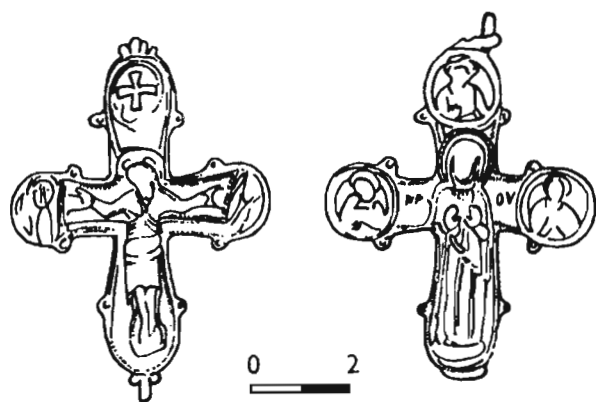
Zvláštní pozornost si zaslouží importy hedvábí, které jsou na Moravě poměrně časté (tab. 4), i když se podle dosavadních poznatků omezují na 5 – 6 důležitých center, neboť Skalica leží v zázemí centrálního hradu v Mikulčicích (Březinová 1997, 157). Bohužel, nejsou k dispozici tak podrobné rozbory, které by umožnily odlišit hedvábí vyráběné v Byzanci od středoasijského. Přesto předpokládáme, že většina hedvábí se na Moravu dostala z Byzance nebo jejím prostřednictvím. Hedvábné látky jsou doloženy vzácně i v Čechách (tab. 4), kde se častěji vyskytují až v hrobech panovníků, počínaje Vratislavem I. (Březinová 1997, 163)³ přes Boleslava II. (Brawermanová 2000, 289), častější jsou nálezy z 11. století.

Další velkou skupinou nálezů související s byzantskou produkcí jsou některé typy nádob tzv. antických tvarů, kterým však je v tomto sborníku věnována samostatná pozornost (E. Krekovič). Navíc nález hrnčičské pece v Uherském Hradišti-Sadech výmluvně ukazuje, že se jedná o převážně na Moravě vyrobené zboží, byť se na výrobě podílela skupina cizích řemeslníků (Poulík 1985, obr. 18). Výjimkou je zřejmě část byzantské amfory na víno, nalezená v Mikulčicích (Galuška 2004, 110).

Obr. 7a, b Byzantská mince z hradiště Dřevíč.

³ Hedvábí ze dvou tkanin z hrobky kněžny Ludmily († 921) je mladší, pochází nejdříve z 11. – 12. století, bylo přidáno do hrobu svěřence.

Obr. 8 Dřevic, byzantský relikviářový křížek, 11. – 12. století. Podle J. Bubenika.

Pro Moravu je významný i byzantský vliv na architekturu, který se projevil na několika stavbách kostelů (např. Břeclav-Pohansko, Mikulčice, III kostel-basilika, Staré Město-Špitálky, Uherské Hradiště-Sady – cf. Poulik 1985, 65; Galuška 1996). S kamennou architekturou souvisí i dovoz porfyru, který zdobil interiéry kostelů (Uherské Hradiště – Sady a Mikulčice – II, VII kostel, Poulik 1975, tab. 28 dole, týž 1985, 65). Obdobně tomu bylo s červeným mramorem (Charvát 1998, 44). Kámen byl dovážěn bezprostředně z jižního Řecka (Gythion), pokud nebyl znovupoužit starší kus z bližší antické stavby (obdobně jako např. některé kusy střešní krytiny nebo cihly s kolky legií). Byzantskými importy mohou být i některé vzácnější typy šperků, např. náušnice s pravými perlami z Uherského Hradiště-Sadů (H 209/59, Galuška 1996, obr. 88:7) nebo ze Starého Města Na valách – hr. 103/50, ovšem nelze vyloučit ani dovoz surovin a konečné zpracování na Moravě či na západě. Z dalších ozdob je třeba zmínit alespoň zlaté nákončí (popřípadě závěsek) – zdobené rovněž pravými perlami z Mikulčic od trojrodní baziliky (Poulik 1985, tab. VIII dole, Mrázek 2000, 39). Sloužilo nejspíše jako relikviář s Kristovou krví, umístěnou v dutině tvořené velmi kvalitní skleněnou napodobeninou almandinu (Mrázek 2000, 39). Analýza kovu též ukázala, že je relikviář importem (Profantová – Frána 2003, tab. 3, 55). Kromě nejčastějšího byzantského prostředí se ovšem též uvažuje o možnosti jeho vzniku ve franském klášterním prostředí (cf. Charvát 2000). Za byzantské výrobky se považuje skupina zlatých gombíků s vertikálním žebrováním. Tyto gombíky se dosud vyskytly jen v Uherském Hradišti-Sadech, Starém Městě, pohřebišti Na Valách a v Mikulčicích, hr. 580 (Galuška 1996, týž 2004, 110). Byzantského původu je zřejmě i pozlacená terčovitá spona z hrobu 68/48 ve Starém Městě – Na Valách, použitá na hedvábném oděvu (tab. 4). Obdobně i v hrobce 580 v Mikulčicích se vyskytl importovaný typ gombíku spolu s hedvábím.

Dováženy byly samozřejmě některé středomořské mušle, užitě v závěscích, např. na náhrdelníku z hrobu 209/59 z Uherského Hradiště-Sadů (ostranka jaderská, Galuška 1996, obr. 25). Jiným příkladem je provrtaná ostranka jaderská hrobu 95 v Uherském Hradišti Horních Kotvicích (Marešová 1983, 54), snad sloužící jako amulet. Další exemplář se našel v Ostrožné Nové Vsi v sídlištní situaci (Mrázek 2000, 35). V Čechách se vyskytují vzácně mušle cauri, patrně až z celků z průběhu 10. století (Praha-Čakovice; Sláma 1977, Abb. 22:14).

Jistým problémem je slonovina, dovážená z Afriky buď přes Byzanc, nebo Itálii (ovšem nerozeznatelná od mrožoviny – viz zlatý přívěsek z dvojhrou v Kolíně, v Čechách – Lutovský 1996, 47). Dlouhá a složitá byla též cesta parohového (?) hracího kamene s vyobrazením „krokodýla“ egyptského koptského původu (vyroben v 5. – 7. století) do Mikulčic (Charvát 1986).

Poslední skupinou nálezů, obvykle spojovanou též s byzantskými dílnami, jsou některé typy korálků (viz příspěvek D. Staššikové-Štukovské).

Kromě toho se z Byzance či Itálie dováželo jižní ovoce, především fíky a víno (bohatě doložené v Mikulčicích, v Čechách v Lovosicích).

Z Čech můžeme se Středomořím spojovat též dovoz fíků, jejichž nažky se našly v Praze na Malé Straně, tedy v opevněném suburbium (Charvát 1998, 45). Jsou datovány do 9. století. Dále jsou doloženy v Lovosicích. Obdobně jen ke Středomoří obecně, avšak nepochybně ke kupeckému prostředí lze přiřadit ojedinělé nálezy kostí osla (nejnověji Břeclav-Pohansko, Olomouc – Bláha 1998, 138), v Čechách Libice a Budeč.^{3a}

Závěrem této části ještě zmiňme otázku, čím mohli Moravané za luxusní zboží platit. Určitě prodávali otroky, prodání byli i Metodějovi žáci (MMFH 3, 661). Dále to byly drahé kožešiny, vosk, med a jiné běžnější suroviny.

10. století

Byzantské mince 10. století se dosud omezují na nepočetné nálezy z Čech i Moravy. Nacházíme je vzácně na významných hradištích (Libice, Dřevíč) či v jejich zázemí, pouze 4 mince byly součástí později uloženého depotu objeveného v Kelči. Podrobněji se zaměříme na české nálezy, dokumentující stoupající význam této oblasti během 10. století.

Libice: Jan Cimiskes (969 – 976), zlatá mince (histameon nebo tetrateron nomismu, lišící se váhově), ražená v Konstantinopoli – určila J. Hásková, je ořezaná, tak jak se ořezávaly mince v Karpatské kotlině. Nález tedy nelze vnímat jako doklad přímých kontaktů s Byzantskou říší, ale spíše jako svědectví o kontaktech s formujícím se **uherským státem** (cf. Militký 2006, Hásková 1980, 131 s fot.).

Praha – Týnský dvůr: anonym. bronzový follis, 970 – 1092, otřelá legenda, nejspíše již překračuje časovou hranici (určila Z. Nemeškalová – Nemeškalová – Hrdlička – Dragoun – Richterová 1993).

Obě mince souvisejí s mladšími obchodními aktivitami závěru 10., v případě Prahy spíše až 11. století.

Novým dosud nepublikovaným nálezem je zlatý **solidus** z hradiště **Kozojedy-Dřevíč** (okr. Rakovník).⁴ Určil jej J. Militký, jemuž na tomto místě děkuji.

Byzanc – císařství, **Constantinus VII.** (913 – 959), **Romanus I.** (920 – 944) a **Christopher** (921 – 931), *Constantinopolis*, AV solidus, 921 – 931, Class VII. (obr. 7).

Tato velmi dobře zachovalá mince ukazuje na značný význam málo poznaného hradiště, z něž známe i nález o něco mladšího byzantského enkolpia (obr. 8, Bubeník 1988, tab. 248:11). Na Moravě se též našly byzantské mince 10. století, avšak v depotu cizího obchodníka uloženém až po roce 1000 (Kelč 4 ks, 3 x Konstantin VII. Porfyrogenetos (913 – 959), 1 x Jan I. (969 – 976, Militký 2006, tab. 1). K tomu lze přiřadit ještě bronzovou minci z **Rakvic** (914 – 919), ražen též v Konstantinopoli.

Polovina relikviářového křížku datovatelného do 10. – 11. století se našla na hradišti v Kouřimi.

Tento exemplář s obdobami především v dnešním Rumunsku patří mezi nejstarší kusy, které se do Čech dostaly (Profantová – Stolz, v tisku). Je zajímavý tím, že je na něm vyryt řecký nápis neuměle a dodatečně.

Závěr

Zatímco koncem 6. a v 7. století jsou nejdůležitějšími nálezy byzantského původu na našem území mince, v 8. století se k nám – hojněji na Moravu dostávají pouze kování opasku, někdy možná zprostředkovaně v souvislosti s avarským kulturním prostředím (např. Rubín, Mikulčice, Kal – obr. 5). Nejvzácnější kusy jsou odlity ze stříbra. V 9. století jsme sice informováni o pobytu významných byzantských vzdělanců na Moravě (Konstantin a Metoděj, hlavní misie 863 – 868), o jejich překladatelské činnosti a výchově žáků. Informace z písemných pramenů však hmotné předměty neodrážejí přímo, takže hmotných památek bezprostředně se vázících na byzantské prostředí není příliš mnoho. Jedná se o mince, hedvábí, některé typy kostelů, porfyrit a červený mramor k výzdobě interiérů, luxusní stolní keramiku, jižní ovoce a

^{3a} Míšenec klisny a osla (mula).

⁴ Nález amatéra, patrně pomocí detektoru kovů.

podobně. Patří k nim i některé šperky, ovšem mnohdy je těžké odlišit přímé importy od moravských napodobenin (příklad honosné nákončí z hrobu 96/AZ ve Starém Městě, vykládané almandiny).

Podobná je situace v Čechách 10. století s důležitým rozdílem: nálezů byzantského původu je ještě méně. V případě mincí je zřejmé, že významnou roli zprostředkovatele hrál uherský stát, minimálně od 2. poloviny 10. století (Libice). Mimo mince a hedvábí (hroby knížat Vratislava, † 921 a Boleslava II., † 999) jsou nejdůležitějším projevem kontaktů nálezy enkolpií (relikviářových závěsných křížků – Profantová – Stolz, v tisku). Většina z nich se však do Čech dostala až v 11. a 12. století.

Tab. 1: Přehled byzantských mincí na území bývalého Československa v 7. století (celkem 13 lokalit): Č- Čechy, M - Morava, Slo - Slovensko, B - bronz, PT - pražský typ, St. d. hrad. - starší doba hradištní

Lokalita	Typ lokality, nálezů	Určení	Materiál, počet	Raženo	Slovanské osídlení na katastru, pozn
1. Bohuslavice, M	Náhod. nález	Heraklios	Au – 1	před 626, Konstantinopol	-
2. Horné Saliby, Slo	náhod. nález	Heraklios (?)	Br – 1		
2a. Bratislava, Slo	náhod. nález				
3. Hrozová, M	depot mincí	Justinus II., Heraklios, Constans II	Br – 4	662 – 667	-
4. Kluk, Č	depot	Fokas	Br – 1+?	606/607, Carthago	PT – sídliště
4a. Kolín?, Č	sběr na sídlišti		?		
5a. Kšely, Č	sběr na sídlišti	Heraklios	Au – 1	616 – 26, Konstantinopol	st. d. hrad, další pol.i PT
5b. Kšely, Č	sběr	Heraklios	Ag+ Au – 1	Po 616/623	dobové falzum
6a. Kolín, Č	hrob??	Constans II. ?	Au	641 – 668 ?	ztracená
6b. Komárno, Slo	?	Heraclios, Constans II?	Br – 1	?	Praha – ArU
6.(c) Poděbrady, Č	depot?	Constans II.	Br – 7	651 – 657	PT– doložen
7. Střelice, M	náhod. nález	Fokas	Br – 1	602 – 610	
8. Louka u Litvinova, Č	náhod. nález	Maurice Tiberius	Br – 1	582/602	Nezvěstná
9. Zemiansky Vrbovok, Slo	depot mincí, šperků, nádob	Constans II.	Ag – 17	641 – 668	
Zemiansky Vrbovok	depot mincí, šperků, nádob	Constantin IV. Pogonatos	Ag – 1	668 – 685	
Příbramsko, Č	náhod. nález	Fokas	Au – 1	602 – 610	

Pozn. Nález z Komárna je ještě nepublikovaný, stejně jako nález z Příbramska a Kolína.

Tab. 2. *Nálezy tzv. byzantských přezek z Čech a Moravy (obr. 3) podle N. Profantové:*

Lokalita	Typ naleziště	Č. objektu	Typ	Typ nálezu	Materiál	Datování
Mikulčice, M	sídliště	4838/65		destička přezky	s plastic. 5 lístky	?
Mikulčice, M	sídliště Kostelisko	4556/62	typ Delos	přez. vcelku bez trnu	Fe	7 – 8. Stol.? obr.:2
Mikulčice, M	sídliště	576/74	derivát	přez. vcelku	Br	7/8.– 1. pol.8.stol.
Mutěnice, M	sídliště		derivát?	př.	Br	kult. praž. typu
Praha-Košáře, Č	?		Korint	př. dvoudílná	Br	kult. praž. typu?
Tismice, Č	hradiště	-	derivát?		Br	7 – 1. pol. 8. stol.

Tab. 3. *Nálezy kování byzantského okruhu z Čech a Moravy: 8. století (obr. 5)*

Lokalita	Typ naleziště	Č. objektu	Typ nálezu	Materiál	Výzdoba	Pozn.
Dolánky, Rubín, Č	hradiště		kování opasku- poutko	?		Obr. 4
Kal, Č	hradiště	-	kov. s přívěskem	Br	boj s hadem	Obr. 5:1
Mikulčice, M	hradiště	o 627	kov. s přívěskem 594-380/67	zlac. br.	boj s hadem	Obr. 5:4
		o 627	kov. s přívěskem 594-381/67	zlac. br.	boj s hadem	Obr. 5:5
			nákončí opasku	Ag	rostl. motiv	5:7
			nákončí opasku	zlac. Cu	úponka	jen na- podobenina
Mikulčice, M	hradiště	o 577	nákončí opasku 594-419/63	Ag zlac.	ptáci u stromu života	5:6
		h 108/II	nákončí opasku 594-7245/59	Br	geometrická výzdoba	5:3
Zámostí- Prachov. Skály, Č	hradiště	sběr	nákončí opasku	zlac. Br	typ Blatnica	5: 2

Tab.4. Přehled nálezů hedvábí v Čechách a na Moravě v 9. a na počátku 10. století: (Podle M. Kostelníkové a V. Hrubého a M. Šolla a H. Březinové) I - X - kostely, k nimž lze hroby přiřadit. Přiřazena Skalica, ležící v zázemí Mikulčic na slovenské straně Moravy: Zesílené čísla - bez pochybností, ostatní jsou špatně ověřitelné nebo v literatuře nejednotné případy. Na hedvábí zjištěno větší počet různých vazeb, nejčastější užito dvouútkové tkaniny typu A a plátnové vazby.

Lokalita	Č. hrobu	Pohlaví	Věk	Hedvábí	Poznámka
Břeclav-Pohansko	12/I	žena	65	X+ len	nůž
	13/I	muž	18 – 25	X	nákončí opasku
	159/I	dítě	5	?se zlatými nitkami	gombíky, vykraden
	342/ I	žena	16 – 30	X	stříbrn. náuš. a pozlac. gombíky
Klecany I, Č	31/05	dívka	3	X?	9/10 stol., kaptorga
Mikulčice	108/II	žena	30	X	1. třet. 9. stol
	318/III	žena	??	X	v kostele
	380/III	Chlapec?	Adultus ?	X	v kostele
	505/III	žena	20-30	X	v kostele
	580/III	muž	nedochov. kosti	X	v kostele, s mečem
	582/III	chlapec	12 – 14	X a vlna (rub)	
	101/IX			X	
	683	žena	?	X?	
Nechvalín	126	muž		X	bojovník s mečem
Praha – hrad, Č	H 97/basilika sv. Jiří	muž, asi Vratislav I.		X a	kníže zakladatel kostela, +921
Rajhrad	249	muž či chlapec?		X a vlna (rub)	
Staré Město	19/48	muž	starší	X	
	54/48	dívka	dítě	X?	Ag
	63/48	dívka	2 – 5	X	
	68/48	dívka	6 – 7	X	
	70/48	dívka	2 – 5	X ještě látka z angorské kozy	Ag
	282/49	žena	20 – 25let	X	
	323/49	dívka	8 – 9	X	Au
	196/51	žena	cca 50 let	X	Au
	232/51	dívka	6 – 7	X ?dvouútk. tkanina A	Au
	267/51	dívka	1 – 15	X? atlas	Au
Stará Kouřim, Č	23	dívka	dítě	čelenka –X a lněné nitě	po 925/30 esov. záušnice, náhrdelník
Skalica, Slo	M 33/H 2	žena	dítě	X	pozlac náušnice, korálky

Literatura

- Benda, K. 1967:** Ornament jewellery. Archaeological Finds from Eastern Europe. Pratur.
- Bláha, J. 1998:** Komunikace, topografie a importy ve středověku a ran. novověku na území města Olomuce. AH 23, 133 – 159.
- Brawermanová, M. 2000:** Grabäusstattung Boleslavs II, Europa Mitte um 1000. Katalog, 289, Stuttgart.
- Brawermanová, M. 2006:** Textil nejstarších Přemyslovců. In: České země v ranném středověku (ed. P. Sommer), 193 – 212. Praha
- Březinová, H. 1997:** Doklady textilní výroby v 6. – 12. století na území Čech, Moravy a Slovenska, Památky archeologické 88, Praha, 124 – 179.
- Bubeník, J. 1988:** Slovanské osídlení středního Poohří – Die slawische Besiedlung im Einzugsgebiet der mittleren Ohře). I. AÚ ČSAV. Praha.
- Daim, F. 2000:** Byzantinische Gürtelgarnituren des 8. Jahrhunderts. In: Daim, F. (ed): Die Awaren am Rand der byzantinischen Welt. Wien, 77 – 204.
- Galuška, L. 1996:** Uherské Hradiště-Sady. Křesťanské centrum říše velkomoravské. Brno.
- Galuška, L. 2004:** Slované. Doteky předků. Brno.
- Hrubý, V. 1955:** Staré Město – Velkomoravské pohřebiště „Na Valách“ – Die grossmährische Begräbnisstätte „Na Valách“. Praha.
- Hásková, J. 1980:** Obchodní styky českých Slovanů s Byzancí, Numismatické listy 35, 129 – 133.
- Hrubý, V. 1965:** Staré Město, Velkomoravský Velehrad. Praha.
- Charvát, P. 1986:** Velká Morava a koptský Egypt- Great- Moravia and Coptic Egypt, Památky archeologické 77, 5 – 17.
- Charvát, P. 1998:** Dálkový obchod v raně středověké Evropě. Brno.
- Charvát, P. 2000:** Kult krve Páně na Velké Moravě. In: Marginalia historica IV. Sborník věnovaný P. Čornejovi, Praha, 63 – 72.
- Kalousek, F. 1971:** Břeclav-Pohansko I. Velkomoravské pohřebiště u kostela – Großmährisches Gräberfeld bei der Kirche. Brno.
- Klanica, Z. 1993:** Mutenice-slavjanskoje poselenie VII – X vv. In: Actes du XIIe Congres International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques 4, 1 – 7 Sept. 1991, Bratislava, 83 – 88.
- Klanica, Z. 1994:** Křížky z 8. – 9. stol. v Mikulčicích, Pravěk N. ř III, 211 – 225.
- Kostelníková, M. 1973:** Velkomoravský textil v archeologických nálezech na Moravě Studie AU ČSAV v Brně I/4. Praha.
- Košnar, L. 1994:** Raně středověký depot stříbrných předmětů z Poštorné, okr. Břeclav – Der frühmittelalterliche Silberschatzfund von Poštorná, Bez. Břeclav, Praehistorica XXI, 69 – 103.
- Kuna, M. – Profantová, N. 2005:** Počátky raného středověku v Čechách. Praha.
- Marešová, K. 1983:** Uherské Hradiště-Sady. Staroslovanské pohřebiště na Horních Kotvicích – Altslawische Begräbnisstätte in Uherské Hradiště-Sady. Brno – Uherské Hradiště.
- Lutovský, M. 1996:** Kolínský knížecí hrob: Ad fontes-Fürstengrab von Kolín: Ad fontes, Sborník Národního muzea v Praze, Řada A 48, sv. XLVIII, 37 – 76.
- Militký, J. 2004:** Import zlatých římských a raně byzantských mincí do českých zemí v době římské až raném středověku – Imported Roman and Early Byzantine Gold Coins on the Czech Territory between Roman and Early Medieval Times, Archeologie ve středních Čechách 8, 505 – 536.

- MMFH: Magnae Moraviae Fontes historici 3:** Diplomata, Epistolae. Textus historici variae. Ed. Bartoňková, D. – Havlík, L. a kol. Brno 1969.
- Militký, J. 2005:** Nálezy mincí ze 6. a 7. století v Čechách a na Moravě. In: Kuna, M. – Profantová, N. 2005: Počátky raného středověku v Čechách – The Dawn of the Early Middle Ages of Bohemia, 275 – 286. Praha.
- Militký, J. 2006:** Nový pohled na zlatou byzantskou minci z Libice n/Cidlinou. K problematice nálezů byzantských mincí 9. – 11. století v českých zemích, Peníze v proměnách času IV.
- Mrázek, I. 2000:** Drahé kameny ve středověku Moravy a Slezska. Brno.
- Nemeškalová, Z. – Hrdlička, L. – Dragoun, Z. – Richterová, J. 1993:** Byzantská mince z výzkumu Týnského dvora v Praze. Acta Univers. Carolinae Philosophica at historica 1, Z pomocných věd historických XI, Numismatica, 107.
- Poulik, J. 1975:** Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských. Praha.
- Poulik, J. 1985:** Svědectví výzkumů a pramenů archeologických o Velké Moravě. In: Poulik, J. – Chropovský, B. (ed.): Velká Morava a počátky československé státnosti, 9 – 80. Praha.
- Preidel, H. 1949 – 53:** Die awarischen Bodenfunde aus Böhmen und ihre Bedeutung. IPEK XVIII, 1949 – 53, 7 – 17.
- Profantová, N. 1992:** Awarische Funde aus den Gebieten nördlich der awarischen Siedlungsgrenzen. In: F. Daim: Awarforschung II, 605 – 778. Wien 1992.
- Profantová, N. 2004:** Raně středověká bronzová kování ze Zámostí, hradiště Prachovské skály, okr. Jičín, Zborník na počest D. Bialekovej, 293 – 302. Nitra.
- Profantová, N. (v tisku):** The Middle Avar period and the problem of a "cultural change" at the end of the seventh century north of the Avar khaganate (Cs. Bálint-ed.) The Middle Avar period, Budapest.
- Profantová, N. – Frána, J. 2003:** Příspěvek ke studiu šperkařství v raném středověku – A contribution to the study of jewellery-making in the Early Middle Ages in Bohemia and Moravia, Archeol. rozhledy 55, 47 – 58.
- Profantová, N. – Lutovský, M. 1989:** Byzantská přezka z Prahy-Košíř – Byzantinische Schnalle aus Prag-Košíře. Archaeologia Prag. 10, 77 – 84.
- Profantová, N. – Stolz, D. 2006a:** Chronologie a význam hradiště Rubín u Podbořan ve světle nových raně středověkých nálezů. AH 31, Brno, 165 – 180.
- Profantová, N. – Stolz, D. 2006b:** Bronzové nálezy z hradiště v Tismicích a pokus o interpretaci významu hradiště. Archeologie ve středních Čechách 10, 793 – 838.
- Profantová, N. – Stolz, D. (v tisku):** Nový nález relikviářového křížku z Kouřimi, Sborník pro J. Zemličku, Praha.
- Sejbal, J. 1959:** Nález zlaté byzantské mince, Časopis Moravského musea 44, 63 – 64.
- Sláma, J. 1977:** Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, Katalog der Grabfunde. Praehistorica V. Praha.
- Šolle, M. 1966:** Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury v Čechách – Alt Kouřim und die großmährische Kultur in Böhmen. Praha.

Byzantinische Funde aus dem 6. – 10. Jh. in Böhmen und Mähren: Thesen

Resümee

Während aus dem 6. und 7. Jh. zu den wichtigsten Funden byzantinischer Provenienz auf unserem Gebiet Münzen gehören, kamen im 8. Jh. – des Öfteren auf dem Gebiet Mährens – nur Gürtelbeschläge vor, vermittelt vielleicht durch die Kontakte mit dem awarischen Kulturkreis (z. B. Rubín, Mikulčice, Kal – Abb. 5). Die wertvollsten Stücke waren in Silber gegossen. Aus dem 9. Jh. haben wir zwar Informationen über den Aufenthalt byzantinischer Gelehrter in Mähren (Konstantin und Method, die bedeutendste Mission in den Jahren 863 – 868), über ihre Tätigkeit als Übersetzer und über die Ausbildung von Schülern. Die Informationen in den schriftlichen Quellen spiegeln aber nicht direkt die materiellen Quellen wieder. Materielle Artefakte, die sich direkt an das byzantinische Umfeld binden, kommen nur selten vor. Dabei handelt es sich um Münzen, Seide, einige Typen von Kirchen, Porfyrit und roten Marmor zur Schmückung von Interieurs, luxuriöse Tischkeramik, Früchte aus dem Süden und ähnliches. Dazu gehört auch Schmuck, wobei es aber schwierig ist die primären Importe aus Byzanz von mährischen Nachahmungen zu unterscheiden (als Beispiel dient das prunkvolle, mit Almandinen belegte, Pferdegeschirr aus dem Grab 96/AZ in Staré Město).

Ähnlich ist die Situation in Böhmen des 10. Jh., aber mit dem wichtigen Unterschied, dass Funde byzantinischer Provenienz noch seltener vorkommen. Im Falle von Münzen ist es offensichtlich, dass minimal ab der 2. Hälfte des 10. Jh. das Königreich Ungarn eine bedeutende Rolle des Vermittlers spielte (Libice). Abgesehen von Münzen und Seide (Gräber der Fürsten Vratislav † 921 und Boleslav † II. 999) gehören zu den bedeutendsten Zeugnissen der Kontakte die Funde von Enkolpion (kreuzförmige Reliquienkapseln – Profantová – Stolz). Die Meisten kamen aber in das Gebiet von Böhmen erst im 11. Und 12. Jh.